

2015

50 let v Bohunicích

Výročí budovy

Psychiatrické kliniky

FN Brno a LF MU

2015: 50 let v Bohunicích

2 3

Úvod

Letos slaví naše klinika 50 let působení v rámci bohunické fakultní nemocnice. Její nová budova byla uvedena do provozu v roce 1965; šlo tehdy o bezprecedentní čin realizace stavby, navržené pro konkrétní potřeby péče o duševně nemocné, výuku mediků i vědecko-výzkumné aktivity, který znamenal výrazný kvalitativní i kvantitativní skok pozitivním směrem. Za těch 50 let prošlo jejími zdmi nepředstavitelné množství pacientů i studentů, kterým se věnovala dlouhá řada lékařů, sester, ošetřovatelek a ošetřovatelů a dalších pracovníků mnoha profesí. Nemálo výrazných osobností s ní spojilo svou celoživotní odbornou dráhu a přispělo tak k tomu, že byla klinika dějištěm mnoha inovací v péči o duševní nemoci a získala si respekt na národní i mezinárodní úrovni. Taková historie je silným závazkem pro každou novou generaci, která na klinice působí, vyzývá k tomu alespoň udržet vysoce nastavenou laťku. Přestože současný technický stav budovy budí obavy a vnitřní dispozice již neodpovídá dnešním představám o standardu pobytových služeb a potřebám moderních způsobů péče, doufáme, že se nám podaří budovu zachránit a budeme s ní moci nadále spojovat své osudy.

Brožurka, kterou držíte v ruce je pokusem alespoň stručně připomenout, co se na klinice za posledních 50 let stalo. Je aktualizací předchozí publikace k 70. a 75. výročí existence kliniky, redigovanou prof. Švestkou, prof. Bouchalem a prof. Češkovou v roce 1994, ve které je velmi dobře shrnuta historie kliniky (zejména medailonky jejích přednostů) a kterou pro zájemce zveřejňujeme v elektronické podobě na webových stránkách kliniky. Každý pohled na historii

je selektivním dílem, které pomíjí četné události, které se současníkům zdají významné. Pro příspěvek, který držíte v rukou, jsem se pokusil vybrat události a milníky, které měly dlouhodobý význam pro další odborné i organizační směřování kliniky a které z tohoto pohledu mají význam dodnes. Doufám, že pro Vás bude i současné vzpomínání zajímavým zastavením.

Tomáš Kašpárek

Ohlédnutí za historií kliniky

Historie brněnské kliniky začíná oficiálně v roce 1919, kdy se zřízením Masarykovy univerzity vzniká z dosavadního oddělení Zemské nemocnice U sv. Anny. S touto nemocnicí je také klinika spojena dalších 46 let - dodnes připomínaného roku 1965. Její další padesátiletá historie se váže k samostatnému pavilonu v areálu bohunické fakultní nemocnice.

Z počátku byla klinika zaměřená na duševní i neurologické poruchy (na přelomu let 1922/23 vzniká Klinika pro choroby duševní a nervové odštěpením z kliniky interní). Teprve po 2. světové válce - v roce 1948, dochází k rozdělení na samostatnou neurologickou a psychiatrickou kliniku.

První přednostové kliniky (prof. Bělohradský, prof. Procházka) přicházejí z Prahy, z Psychiatrické kliniky Všeobecné fakultní nemocnice, kde působili jako znamenití asistenti. Své odborné zájmy přenesli do Brna, zabývali se histopatologií a serologií, tehdy dominantně neurolues. Z dnešního pohledu je škoda, že se tato škola na klinice neudržela, vzhledem k současnému oživení zájmu o histopatologické koreláty duševních nemocí a četné imunologické teorie patogeneze afektivních poruch či schizofrenie. Na klinice též získala významné místo elektroencefalografie.

Předváleční přednostové byli uznávanými osobnostmi nejen pro své odborné a organizační úspěchy, zjevně získali výrazné renomé v široké medicínské obci - prof. Procházka byl prezidentem moravské Lékařské komory, prof. Procházka a prof. Křivý (třetí přednosta kliniky, přišel z bratislavské kliniky, kde pracoval pod prof. Myslivečkem) byli děkany Lékařské fakulty MU. Byli součástí mezinárodní odborné komunity, např. prof. Křivý stážíval

v pařížské nemocnici Salpêtriére, u prof. Babinskho či prof. Bourgnona, u kterého se zabýval elektroencefalografií.

Osudy kliniky i jejích přednostů byly často tragické - první přednosta prof. Bělohradský zemřel na infarkt ve svých 40 letech, prof. Procházka - druhý přednosta kliniky - byl den před svými 50. narozeninami zastřelen bývalým pacientem kliniky, třetí přednosta prof. Křivý byl ve svých 46 letech pro svou odbojovou činnost umučen v koncentračním táboře Mauthausen. Klinika byla v době 2. světové války uzavřena (uzavření vysokých škol) a působila pouze jako oddělení.

První přednosta samostatné psychiatrické kliniky, prof. Lauterer také přišel do Brna z Prahy, nastoupil jako asistent v době vedení prof. Bělohradského, po kterém kliniku krátce vedl, než byl vystřídán prof. Procházkou. Poté z kliniky odchází a vrací se na ni až po smrti prof. Křivého, v pozici přednosta vytrval přes zdravotní problémy až do roku 1955. Zajímavá a obdivuhodná byla šíře jeho odborných zájmů, zejména o neurovědní pavlovovské teorie, které se snažil implementovat na poli psychiatrie, ale i o freudovskou psychoanalýzu, zájmy, které dnes nabývají podoby neuropsychoanalýzy (všimněme si jeho práce „Subjektivní psychické zážitky a Pavlova fyziologie vyšší nervové činnosti“, Lék. listy 9, 1954, s. 193-196).

Prof. Lauterera vystřídal v roli přednosta prof. Hádlík. To se již dostáváme k historii bohunické budovy kliniky. Podle medailonku z pera prof. Bouchala to byl moravský přednosta v pravém smyslu slova - rodák z Velkých Pavlovic, odchovanec brněnské kliniky (vlastně první domácí přednosta) - s psychiatrií se začínal seznamovat jako student brněnské medicíny pod vedením prof. Procházky - působení na olomoucké klinice i ve šternberské a černovické léčebně, příspěvek k vybudování léčebny v Bílé Vodě, znalec vína. Však se mu také říkalo „Markrabě Moravský“, přízvisko, které měl údajně rád. Působil jako rektor olomoucké univerzity, hlavní československý odborník pro psychiatrii, byl prvním šéfredaktorem ČS Psychiatrie.

Vzhledem k nevyhovujícím provozním podmínkám brněnské kliniky v prostorách nemocnice u sv. Anny se prof. Hádlík snažil o jejich zlepšení. Podařilo se mu zajistit podporu tehdejšího ředitele nemocnice u Sv. Anny a díky tomu i krajského tajemníka strany, který místo adaptace stávajících prostor navrhl vybudování nové budovy v Bohunicích. Prof. Hádlíkovi a jeho týmu (prim. Synková, doc. Mišurec, prof. Bouchal, vrchní sestra Sochatzi) se pak tuto myšlenku podařilo prosadit a tehdy nevídaná stavba se opravdu zrealizovala. Bohunická klinika získala 130 lůžek, denní stacionář, ambulantní trakt, ergoterapii (zahradnická, zámečnická, stolařská dílna), fyzioterapii s vodoléčbou a bazénkem, arteterapii, EEG (spojená se jménem prof. Mišurce, spolu s doc. Chmelařem, inovátoři v kvantifikaci EEG signálu a farmako-EEG aplikací pro predikci klinického účinku psychofarmak), biochemickou a psychofyziologickou laboratoř, vznikla telefonická Linka naděje, vzniklo oddělení lékařské psychologie. Budova byla postavena ve strohém stylu pozdního funkcionalismu, který byl doplněn několika cennými uměleckými díly (socha dívky s klasem,

2015: 50 let v Bohunicích

4 5

Matka s dítětem (Vincenc Makovský, 1965), osmidílná vitráž ve vstupní hale, pětídílné leptané sklo v posluchárně (Oldřich Vašica), grafika u stropu v příchodu k posluchárně, keramické kachle na stěnách každého podlaží, originální obrazy brněnských výtvarníků v pracovních asistentů, docentů a přednosta kliniky). Slavnostně byla nová budova otevřena 14. května 1965. Byla prvním účelově vybudovaným lůžkovým zařízením pro psychiatrii v Československu.

Prof. Hádlík podporoval rozvoj péče o děti a adolescenty - s jeho jménem je spojený začátek odborných setkání v Brně, tzv. Dnů duševního zdraví mládeže (1969), které pokračují dodnes; vznik nové budovy psychiatrické kliniky se samostatným dětským oddělením umožnil rozvoj akutní hospitalizační péče; byl také u vzniku dětské léčebny ve Velké Bíteši.

Dalšími odbornými zájmy byly elektrospánek a experimentální elektronarkóza, psychiatrická

epidemiologie, suicidologie, protialkoholní péče, sociální aspekty v psychiatrii.

V roce 1971 přechází prof. Hádlík do vedení černovické léčebny; zemřel v předvečer 68.

narozenin 22. března 1974 v průběhu své přednášky.

Na místo přednosta nastupuje prof. Náhunek. Brněnský rodák (narozen 4. září 1921), absolvent chemického abiturientského kurzu a pracovník laboratoří organické chemie v Rybitví

nastupuje po 2. světové válce na Lékařskou fakultu MU v Brně a po promoci v roce

1949 začíná kariéru psychiatra na brněnské Psychiatrické klinice. Zde od roku 1950 působí

jako asistent prof. Lauterera. S jeho jménem je spojený rozvoj psychofarmakologického

výzkumu, tzv. brněnské psychofarmakologické školy. Systematické zkoušení nových farmak

vedlo k originálním příspěvkům ke klasifikaci antidepresiv a antipsychotik, specifikoval

tzv. (Náhunkův) antidepresivní index (procento plných remisí u útlumových forem

deprese dělené součtem procent úplných remisí u anxiózních/agitovaných a atypických

forem deprese), měl řadu prioritních poznatků - léčebný efekt antipsychotik u deprese,

antidepresivní a zvláště antiagresivní efekt klozapinu u afektivních poruch, při objektivizaci

účinku léků se opíral o statistické metody již v době, kdy to bylo v psychiatrii výjimkou.

Kromě hodnocení účinnosti a bezpečnosti psychofarmak se zabýval i možnostmi predikce

jejich účinku, k čemuž se snažil využívat i biologické markery - zejména sérové hladiny

thymoprolifaktik a kvantitativní EEG. Tato témata zůstala dominantní náplní výzkumu kliniky

dodnes. Byl spoluzakladatelem psychofarmakologické konference v Jeseníku (v roce

1958, spolu s doc. Vinařem, doc. Vojtěchovským a prof. Vinařem). Psychofarmakologie byla

programem pro celou kliniku – do výzkumu a klinického hodnocení byli zapojeni lékaři

všech oddělení a lze proto oprávněně mluvit o brněnské psychofarmakologické škole –

významné práce z oblasti psychofarmak publikovali pod jeho vedením doc. Rodová, prof.

Švestka, prof. Češková, prof. Drtílková, prof. Žourková, prof. Mišurec, doc. Ryšánek, dr. Bártová.

Do důchodu odešel prof. Náhunek v roce 1991, zesnul 8. února 2006.

Po prof. Náhunkovi převzal v roce 1987 kliniku prof. Švestka. Pokračoval v psychofarmakologické

škole, díky své systematicčnosti a hloubce znalostí se stává uznávaným odborníkem na psychofarmaka na národní i mezinárodní úrovni. Je autorem mnoha monografií, věnovaných psychofarmakům (SSRI - léky první volby, Clozapin, Vývoj antidepressiv od první k páté generaci), zejména je však autorem doposud nepřekonané publikace „Psychofarmaka v klinické praxi“, která se uceleně věnuje celé oblasti farmakoterapie v psychiatrii a jejíž aktualizace v dnešní odborné literatuře citelně chybí. Spolu s profesory Hoschlem a Libigerem editoval celostátní učebnici Psychiatrie, která vyšla v několika přepracovaných vydáních a díky své šíři i hloubce doposud nebyla překonána.

Vedle odborných znalostí přispěl klinice i svými organizačními schopnostmi: za jeho působení vzniká na klinice první Krizové centrum v ČR (prosinec 1989!), je připravena realizace jednotky intenzivní péče, významným způsobem je zahájeno vybavování kliniky výpočetní technikou. Krizové centrum vzniklo díky entuziasmu mladého kolektivu lékařů a psychologů a záštitě projektu profesorem Švestkou, který dokázal existenci Krizového centra prosadit. Krizové centrum představuje koedukovanou jednotku poskytující krátkodobou intenzivní psychoterapii v lůžkových i ambulantních podmínkách v obdobích životní krize, u reaktivních psychických poruch. Centrum pracuje jako stanice nepřetržité psychiatrické pomoci s volným (bezbariérovým) přístupem.

Porevoluční doba však vedla i k některým krokům, které znamenaly ústup z konceptu komplexní péče o duševně nemocné. Zavírá se vodoléčba, některé dílny, části kliniky slouží provozu jiných zdravotnických i nezdravotnických částí nemocnice. V roce 1991 se sexuologie osamostatňuje jako obor. Naštěstí se prof. Švestkovi podařilo zabránit stěhování kliniky do areálu PL Černovice a můžeme tak nadále těžit ze zázemí všeobecné univerzitní nemocnice.

V roce 1993 přebírá kliniku prof. Češková, prof. Švestka pokračuje na klinice v roli vedoucího lékaře ženského uzavřeného oddělení a zástupce přednosta pro školství. V témže roce byla úspěšně dokončena prof. Švestkou započatá realizace vybudování Jednotky intenzivní psychiatrické péče s kapacitou pěti lůžek. Startuje nový systém vědeckého postgraduálního

vzdělávání.

Prof. Češková je pokračovatelkou Náhunkovy psychofarmakologické školy, je autorkou originální studie hodnocení účinnosti a bezpečnosti risperidonu vůči haloperidolu u schizofrenie, což je dodnes nejcitovanější práce kliniky publikovaná v mezinárodním časopise.

Vedle toho však rozvíjí nové výzkumné programy. Začíná se věnovat neurozobrazování, nejdříve hodnocením planimetrických parametrů morfologie mozku z CT obrazů, s doc.

Práškem rozbíhá studii semikvantitativního hodnocení SPECT mozku u depresivní poruchy, později navazuje spolupráci s prim. Mechlem a začíná využívat planimetrické hodnocení velikosti hipokampu u schizofrenie. Tyto parametry pak slouží, spolu s parametry

kognice, neuropsychoendokrinologie a klinického stavu, k hledání biologických markerů schizofrenie. Pro tyto účely organizuje rozsáhlou longitudinální kohortu mužských pacientů s první epizodou schizofrenie, která přinesla četné originální poznatky a vedla k ustanovení Univerzitního centra pro diagnostiku a léčbu psychotických poruch. Navazuje úzkou spolupráci s Farmakologickým ústavem a 1. Neurologickou klinikou LF MU a zapojuje kliniku do rozsáhlého výzkumného projektu „Plasticita CNS“. V rámci něj dochází k rozvoji neurozobrazování a od roku 2002 též k zavádění nové neurostimulační léčebné metody – repetitivní transkraniální magnetické stimulace.

Významným počinem byla rekonstrukce dětského oddělení ve spolupráci s nadací Archa Chantal (1998-2001), rekonstrukce posluhárny, pokračoval rozvoj vybavení výpočetní technikou. V roce 2003 je otevřena sexuologická ambulance cílená na problematiku sexuální dysfunkcí (pod vedením prof. Žourkové se do ní zapojuje dr. Theiner, Mgr. Dufek).

Bohužel, ztráty pokračovaly i v prvním desetiletí 21. století. Z ekonomických důvodů dochází v roce 2004 k technické uzávěrce Denního sanatoria. V roce 2005 se přesouvá výuka lékařské psychologie do nově vzniklého samostatného Ústavu psychologie a psychosomatiky při LF MU. Celá 90. léta a vlastně od této doby neustále klinika bojuje s odlivem kvalifikovaných kolegů – do privátní praxe či do jiných zařízení odcházejí např. primáři Klimpl

a Peška, vedoucí lékařka odd. 23 dr. Ondrušová, vedoucí lékařka odd. 22 dr. Tomanová, kolegové Hermann, Klabusayová, Blažek, Brázdilová, Havlíčková, Pálenský, Neumannová, Perna, psychologové Petržela, Dungelová, Skálová, Dufková. To je doprovázeno odchodem kvalifikovaných kolegů do důchodu – odchází dlouholetá vedoucí lékařka psychoterapeutického oddělení dr. Valentová (a s ní končí přímá tradice školy prof. Bouchala), vedoucí lékaři ambulancí, nejprve doc. Boleloucký, dr. Robeš, posléze dr. Obrovská, odchází též nejzkušenější dětský psycholog dr. Balašíková. Předčasně jsme se rozloučili s vedoucí lékařkou Denního sanatoria as. Kulískovou. Je velmi obtížné udržet alespoň bazální páteřní síť kvalifikovaných lékařů a psychologů.

V roce 2011 se přednostou kliniky stává doc. Kašpárek. Dochází k reorganizaci akutní lůžkové péče a vznikají dvě koedukovaná oddělení, specializovaná na afektivní a psychotické poruchy. Na psychotickém oddělení vzniká propracovaný komunitní program, který využívá četné prožitkové terapie, vč. canisterapie (Mgr. Valková). Prohlubuje se spolupráce s dalšími komunitními službami (zejména Sdružení Práh, projekt Spolu), které umožňují realizaci systému case-managementu a propojování akutní hospitalizační péče s komunitní psychosociální podporou pacientů se závažnými duševními poruchami. V roce 2012 se opět sbližují Psychiatrická klinika a Ústav psychologie a psychosomatiky LF, alespoň v podobě personální unie. Inovuje se EEG laboratoř pořízením 128 kanálového elektroencefalografu, v roce 2015 do ní přicházejí zkušení elektrofyziologové dr. Roman a dr.

Damborská. Ve výzkumu se prohlubuje spolupráce s domácími i zahraničními pracovišti, na konkrétních mezioborových výzkumných projektech pracujeme s kolegy z 1. neurologické kliniky LF MU a Ústavem psychologie FSS MU (výzkum impulzivity u neuropsychiatrických chorob, výzkum role mozečku u schizofrenie), s Ústavem biologie LF MU (výzkum indukovaných pluripotentních kmenových buňek u schizofrenie), laboratořemi z utrechtské univerzity v Nizozemí (sMRI laboratoř – zobrazování mozku v psychiatrii), Harvardské univerzity v USA (Psychiatric neuroimaging laboratory – zobrazování bílé hmoty mozku),

Vídeňské univerzity (SCAN unit – sociální, afektivní a kognitivní neurověda), slovenské Akademie věd (Laboratorium kognitivnej neurovedy – výzkum EEG). Intenzivně spolupracujeme s novým výzkumným centrem Masarykovy univerzity – Středoevropským technologickým institutem – v jehož výzkumných týmech působí četní kmenoví zaměstnanci kliniky. Ani nyní se klinice nevyhýbají tragické události, na jaře roku 2015 nás předčasně opustil prof. Radovan Příkryl.

2015: 50 let v Bohunicích

6 7

Přednostové

prof. MUDr. Karel Bělohradský 1922-1929

(* 18. 1. 1889 + 12. 3. 1929)

prof. MUDr. Hubert Procházka 1929-1935

(* 19. 10. 1885 + 18. 10. 1935)

doc. MUDr. Karel Popek 1935-1937 a 1945-1947

(* 2. 7. 1899 + 14. 1. 1971)

prof. MUDr. Miroslav Křivý 1937-1939

(* 23. 1. 1896 + 23. 4. 1942)

prof. MUDr. Josef Lauterer 1948-1955

(* 22. 4. 189 + 22. 2. 1958)

prof. MUDr. Josef Hádlík 1956-1971

(* 23. 3. 1906 + 23. 3. 1974)

prof. MUDr. Karel Náhunek, DrSc. 1971-1987

(* 4. 9. 1921 + 8. 2. 2006)

prof. MUDr. Jaromír Švestka, DrSc. 1987-1993

(* 15. 9. 1937)

prof. MUDr. Eva Češková, CSc. 1993 – 2011

(* 18. 8. 1946)

doc. MUDr. Tomáš Kašpárek, Ph.D. 2011 - dosud

(* 21. 10. 1975)

Primáři

MUDr. Jarmila Synková

MUDr. Miroslav Robeš

MUDr. Petr Klimpl, CSc.

MUDr. Ivan Peška

MUDr. Oldřich Synek

Vedoucí psychologové

odb. as. PhDr. Miloš Jaroš, CSc.

PhDr. Marcela Langová-Šindelářová

Mgr. Jan Dufek

Vrchní sestry

Květa Sochatzi

Emílie Hořicová

Milena Švestková

Habilitace a profesorská řízení na PK

Habilitace Jmenovací řízení profesorem

1961 M. Bouchal 1981 K. Náhunek

1965 K. Náhunek 1986 J. Švestka

1969 J. Bojanovský 1990 M. Bouchal

1982 J. Švestka 1991 J. Mišurec

1983 Z. Boleloucký 1998 E. Češková

1989 R. Ryšánek 2002 I. Drtílková

1992 E. Češková 2007 A. Žourková

1992 J. Bouček 2014 R. Přikryl

1996 I. Drtílková in spe T. Kašpárek

2002 A. Žourková

2008 R. Přikryl

2010 T. Kašpárek

Struktura pracoviště (2015)

Přednosta: Doc. MUDr. Tomáš Kašpárek, Ph.D.

Zástupce přednosty:

MUDr. Richard Barteček, Ph.D. - školství

MUDr. Oldřich Synek – zdravotnictví

Profesoři

prof. MUDr. Eva Češková, CSc.

prof. MUDr. Ivana Drtílková, CSc.

prof. MUDr. DrSc. Jaromír Švestka, DrSc.

prof. MUDr. Alexandra Žourková, CSc.

Docenti

doc. MUDr. Tomáš Kašpárek, Ph.D.

doc. MUDr. Radek Ryšánek, CSc.

Vědeckovýzkumní pracovníci:

Mgr. Jan Širůček, Ph.D.

Sekundární lékaři

MUDr. Lenka Albrechtová - Lůžková stanice 22

MUDr. Ilona Burdová - Příjmová ambulance dospělých

MUDr. Karolína Czechtová - JIP

MUDr. Adam Fiala – Krizové centrum

MUDr. Jana Hájková - Příjmová ambulance dětské

a dorostové psychiatrie

MUDr. Marie Hojgrová - Lůžková stanice 23

MUDr. Jana Hořínková - Lůžková stanice 22

MUDr. Patricie Jiroutová - Lůžková stanice 23

MUDr. Tereza Koupá - Lůžková stanice 24

MUDr. Václav Krmíček - Lůžková stanice 24

MUDr. Eva Kubicová - Lůžková stanice 21

MUDr. Iva Lamačová - Příjmová ambulance dospělých

MUDr. Petra Lipová - Lůžková stanice 24

MUDr. Jan Lošák - Lůžková stanice 22

MUDr. Michaela Mayerová - Lůžková stanice 23

MUDr. Jana Najmanová - Lůžková stanice 21

MUDr. PhD. Miroslava Navrátilová - JIPP

MUDr. Šimon Ondruš - Lůžková stanice 22

MUDr. Simona Venclíková - Příjmová ambulance dospělých

MUDr. Jan Vybíhal - Lůžková stanice 22

Psychologové (kliniční psychologové

a psychologové ve zdravotnictví)

vedoucí psycholog: Mgr. Jan Dufek

PhDr. Milena Blažková - Lůžková stanice 22

PhDr. Ph.D. Alena Fířová – Lůžková stanice 21

PhDr. Pavel Hanák - Ambulance klinických psychologů

Mgr. Hana Janáková - Lůžková stanice 22

PhDr. Marcela Langová-Šindelářová – Krizové centrum

Mgr. Lucie Šteigerlová – Lůžková stanice 21

PhDr. Lubomír Pilař – Krizové centrum

Mgr. Zuzana Pokorná, Ph.D. – Lůžková stanice 24

PhDr. Miroslav Světlák, Ph.D. – Lůžková stanice 21

Mgr. Barbora Valková - Lůžková stanice 23

Mgr. Monika Víchová - Lůžková stanice 23

Mgr. Tereza Ženčáková – Lůžková stanice 24

Odborní asistenti

MUDr. Richard Barteček, Ph.D.

MUDr. Alena Damborská, Ph.D.

MUDr. Jana Hořínková

MUDr. Václav Krmíček

MUDr. Robert Roman, Ph.D.

MUDr. Pavel Theiner, Ph.D.

MUDr. Bc. Libor Ustohal, Ph.D.

Asistenti

Mgr. Zdeněk Krpoun

MUDr. Bc. Jan Lošák

MUDr. Michaela Mayerová

Neučitelští pracovníci

Mgr. Matyáš Kuhn (analytik)

Mgr. Bc. Pavla Linhartová

(odborná pracovnice)

Mgr. Petra Zemánková

(odborná pracovnice)

Jana Pazderová (sekretářka LF)

Hana Doušková (sekretářka FN)

Dana Winklerová (dokumentátorka)

2015: 50 let v Bohunicích

89

Oddělení a jednotky kliniky

Oddělení 21: dětská a dorostová psychiatrie

vedoucí lékař: MUDr. Pavel Theiner, Ph.D.

staniční sestra: Jindřiška Kumanová

Oddělení 22: uzavřené koedukované oddělení pro afektivní poruchy

vedoucí lékař: MUDr. Richard Barteček, Ph.D.

staniční sestra: Mgr. Jozef Žúbor

Oddělení 23: uzavřené koedukované oddělení pro psychotické poruchy

vedoucí lékař: MUDr., Bc. Libor Ustohal, Ph.D.

staniční sestra: Monika Večeřová

Oddělení 24 a Krizové centrum: otevřené psychoterapeutické oddělení

vedoucí lékař: MUDr. Andrea Cejpková

staniční sestra: Marie Malinová

Jednotka intenzivní psychiatrické péče

vedoucí lékař: MUDr. Hana Sedláková

staniční sestra: Vítězslav Kuběna

Ambulance

dětská a dorostová psychiatrie, ambulance pro dospělé, ambulance pro léčbu závislostí, ambulance

poruch metabolismu, sexuologická ambulance

vedoucí lékař: MUDr. Zuzana Hogenbuchová

staniční sestra: Božena Holubová

Ergoterapeutické dílny

vedoucí: Dis. Kateřina Müllerová

Lubomíra Pokorná – šicí dílna

Ivana Pytlíková – zahradnická dílna

Specializované programy

Psychiatrická klinika je jediné zařízení na Moravě, které poskytuje akutní péči ve všech oblastech duševních nemocí od dětství po stáří. Jsme jediné zařízení akutní pedopsychiatrické lůžkové péče se zázemím všeobecné nemocnice na Moravě, Jednotka intenzivní psychiatrické péče je jediné zařízení tohoto druhu v republice. Z povahy univerzitního pracoviště tvoří převahu našich pacientů závažné a rezistentní stavy. Vedle toho existuje na klinice několik specializovaných programů, které představují nadregionální špičková diagnosticko-terapeutická centra.

Poruchy příjmu potravy

Poruchám příjmu potravy (PPP – mentální anorexie či bulimie) je věnovaný komplexní systém péče, který se snaží reagovat na poruchy jak v oblasti duševní, tak v podobě tělesných komplikací chronické malnutrice či rozvratu vnitřního prostředí. Zahrnuje péči o PPP v dětském věku (dr. Najmanová, Mgr. Světlák), specializovaný psychoterapeutický režim na PT oddělení 24 (dr. Cejpková, Mgr. Dufek), somatickou podporu a realimentaci (dr. Navrátilová), buď konziliární formou na odděleních nebo intenzivní realimentací za pobytu na JIPP. V současné době jsme jediné pracoviště na Moravě, které je schopné takovouto systematickou péči pacientům s PPP poskytovat.

První epizody schizofrenie

Dlouhodobý zájem prof. Češkové o iniciační fáze schizofrenního onemocnění, hledání biologických markerů a inovace ve farmakoterapii vedl nejprve ke spuštění rozsáhlé longitudinální kohorty pacientů s první epizodou schizofrenie, posléze v roce 2008 ke zřízení Univerzitního centra pro první epizody psychotických onemocnění. Centrum poskytuje diagnostické a terapeutické služby pro pacienty s prvními epizodami psychotických onemocnění, jako jsou schizofrenní poruchy a poruchy nálady. Centrum umožňuje účelné soustředění prostředků ke klinické a výzkumné činnosti. Práce Centra je multidisciplinární, zahrnuje jak klinické obory (neurologie, neuropsychologie, sexuologie), tak pomocné metody morfologické a funkční

diagnostiky (např. MRI, EEG, neuropsychologické hodnocení). Soustřeďuje pacienty, u kterých nelze provést odpovídající diagnostiku a terapii na nižších specializovaných stupních základní a regionální péče. Univerzitní centrum provádí komplexní medikamentózní léčbu včetně speciálních postupů, např. zajištění intenzivní péče na jednotce intenzivní psychiatrické péče, aplikace repetitivní transkraniální magnetické stimulace apod.

Hyperkinetická porucha

Pod vedením prof. Drtílkové vznikl program, který se zaměřuje na diagnostiku (ve spolupráci s Klinikou dětské neurologie FN Brno), farmakoterapii i psychoterapii Hyperkinetické poruchy (ADHD). Kromě specializované psychodiagnostiky se oddělení věnuje léčbě a zvládnutí komorbidních projevů.

Výuka

Pregraduální výuka

Psychiatrická klinika je zapojena do výuky studentů Lékařské fakulty MU, obory: Všeobecné lékařství v českém i anglickém jazyce, Zubní lékařství v českém i anglickém jazyce, dále vyučujeme Psychiatrii pro bakalářské obory a Navazující magisterské obory.

Výuka předmětu Psychiatrie přednáška a Psychiatrie cvičení pro:

5. ročník - obor Všeobecné lékařství - jarní semestr/podzimní semestr 35 hod./40 hod.

5. ročník – obor Všeobecné lékařství v AJ (cizinci) - podzimní semestr

5. ročník - obor Zubní lékařství - podzimní semestr 45 hod.

5. ročník - obor Zubní lékařství v AJ (cizinci) - podzimní semestr

Výuka předmětu Ošetrovatelství v psychiatrii pro bakalářské studium:

3. ročník – obor Fyzioterapie a rehabilitace - podzimní semestr 15 hod.

3. ročník – obor Ošetrovatelství - podzimní semestr 15 hodin

3. ročník – obor Porodní asistentka – jarní semestr 30 hodin

3. ročník - obor Zdravotnický záchranář - jarní semestr 30 hodin

Výuka předmětu Psychiatrie – LF MU, navazující magisterské studium:

5. ročník – obor Fyzioterapie a rehabilitace - podzimní semestr 30 hod.

5 ročník – obor Výživa člověka – jarní/podzimní semestr

5. ročník – obor Optometrie – podzimní semestr

Dále zajišťujeme v omezené míře externí výuku. Výuka předmětu Speciální psychiatrie - FF

MU, magisterské studium: 5. ročník - obor Psychologie - podzimní semestr 23hodin.

Výuka předmětu Klinická výživa a dietologie - LF MU, navazující magisterské studium: 4. a 5.

ročník - obor Nutriční terapeut - jarní semestr. Na výuce se podílí MUDr. Miroslava Navrátilová,

Ph.D. Přednášky pro posluchače Univerzity 3. věku. Výuka pro NCO-NZO, vzdělávání NLZP

(zdravotní sestry).

Postgraduální studenti

Seznam studentů DSP oboru Psychiatrie

MUDr. Lenka Albrechtová

Téma: Nové možnosti využití rTMS v psychiatrii

Školitel: MUDr. Libor Ustohal, Ph.D.

Mgr. Sylvie Fedorová

Téma: Kognitivní deficit u depresivní poruchy

Školitel: MUDr. Richard Barteček, Ph.D.

Mgr. Bc. Pavla Linhartová

Téma: Fenotypy impulzivity a jejich neurobiologické koreláty u duševních poruch

Školitel: doc. MUDr. Tomáš Kašpárek, Ph.D.

Mgr. Terézia Bernátová

Téma: Emoční uvědomění a adaptivní regulace emocí jako klíčový faktor v etiologii a průběhu
poruch příjmu potravy

Školitel: doc. MUDr. Tomáš Kašpárek, Ph.D.

Mgr. Eliška Pavlíková

Téma: Emoční regulace u duševních poruch

Školitel: doc. MUDr. Tomáš Kašpárek, Ph.D.

Mgr. Kamila Šiffelová

Téma: Tělesné prožívání, introceptivní senzitivita a emoční uvědomění u duševních poruch

Školitel: doc. MUDr. Tomáš Kašpárek, Ph.D.

Mgr. Barbora Valková

Téma: Emoční uvědomění u schizofrenie

Školitel: doc. MUDr. Tomáš Kašpárek, Ph.D.

MUDr. Adam Fiala

Téma: Účinnost rTMS na kognitivní funkce u dospělých ADHD

Školitel: prof. MUDr. Ivana Drtílková, CSc.

2015: 50 let v Bohunicích

10 11

Mgr. Veronika Hublová

Téma: Kognitivní funkce a osobnostní profil u pacientů vybraných psychiatrických diagnóz

Školitel: PhDr. Hana Přikrylová Kučerová, Ph.D.

MUDr. Michaela Mayerová

Téma: Klinické aspekty léčby počátečních stádií schizofrenie

Školitel: MUDr. Libor Ustohal, Ph.D.

Mgr. Monika Sisrová

Téma: Profil a dynamika kognitivních funkcí u pacientů s afektivní poruchou“

Školitel: doc. MUDr. Tomáš Kašpárek, Ph.D.

Mgr. Iva Stehnová

Téma: Neuropsychologický profil kognitivních funkcí u pacientů s bipolárně afektivní poruchou

Školitel: PhDr. Hana Přikrylová Kučerová, Ph.D.

Mgr. Tomáš Svěrák

Téma: Vliv repetitivní transkraniální magnetické stimulace (rTMS) na funkční aspekty schizofrenie.

Školitel: MUDr. Libor Ustohal, Ph.D.

MUDr. Martin Hýža

Téma: Akutní psychotické poruchy - klinický obraz

Školitel: doc. MUDr. Tomáš Kašpárek, Ph.D.

MUDr. Simona Venclíková

Téma: Kognitivní funkce a kvalita života v kontextu pracovního zařazení u pacientů s chronickou schizofrenií

Školitel: doc. MUDr. Tomáš Kašpárek, Ph.D.

Seznam studentů DSP oboru Neurovědy

Mgr. Martin Jáni

Téma: Sociální kognice u schizofrenie

Školitel: doc. MUDr. Tomáš Kašpárek, Ph.D.

Mgr. Petr Dluhoš

Téma: Metody pokročilé analýzy konektivity mozku u schizofrenie

Školitel: doc. MUDr. Tomáš Kašpárek, Ph.D.

Mgr. Matyáš Kuhn

Téma: Diagnostika a predikce průběhu schizofrenie s využitím informací o morfologii a funkci mozku

Školitel: doc. MUDr. Tomáš Kašpárek, Ph.D.

Mgr. Jozef Žúbor

Téma: Zrakové vnímání a synchronizace elektrické aktivity mozku u schizofrenie

Školitel: doc. MUDr. Tomáš Kašpárek, Ph.D.

Absolventi DSP oboru Psychiatrie

MUDr. Jitka Hüttlová, Ph.D. - obhájeno 23. 1. 2015 na LF MU

Téma: Konektivita mozku a schizofrenie

Školitel: doc. MUDr. Tomáš Kašpárek, Ph.D.

Mgr. Eva Pindurová, Ph.D. - obhájeno 21. 11. 2014

Téma: Význam molekulárně genetické diagnostiky CYP2D6 pro klinickou praxi

Školitel: prof. MUDr. Alexandra Žourková, CSc.

MUDr. Richard Barteček, Ph.D. - obhájeno 7. 6. 2013 na LF MU

Téma: Vliv farmakogenetických a farmakokinetických faktorů na průběh a léčbu prvních epizod schizofrenie

Školitel: doc. MUDr. Tomáš Kašpárek, Ph.D.

MUDr. Dagmar Breznoščáková, Ph.D. - obhájeno 7. 6. 2013 na LF MU

Téma: Depresivní poruchy a glycidový metabolismus

Školitel: Prof. MUDr. Eva Češková, CSc.

MUDr. Markéta Neumannová, Ph.D. - obhájeno 19. 1. 2011 na LF MU

Téma: Klinické a molekulárně genetické markery u adolescentů s perzistentní formou ADHD

Školitel: prof. MUDr. Ivana Drtílková, CSc.

MUDr. Jan Tuček, Ph.D. - obhájeno 14. 6. 2010 na LF MU

Téma: Kognitivní deficit u depresivní poruchy a jeho ovlivnění pomocí repetitivní transkraniální stimulace a elektrokonvulzivní terapie

Školitel: doc. MUDr. Radovan Přikryl, Ph.D.

MUDr. Libor Ustohal, Ph.D. - obhájeno 14. 6. 2010 na LF MU

Téma: Repetitivní transkraniální magnetická stimulace v léčbě depresivní poruchy

Školitel: prof. MUDr. Eva Češková, CSc.

MUDr. Vítězslav Pálenský, Ph.D. - obhájeno 17. 6. 2009 na LF MU

Téma: Vliv antipsychotik na korigovaný QT interval

Školitel: doc. MUDr. Radovan Přikryl, Ph.D.

MUDr. Pavla Havlíková, Ph.D. - obhájeno 3. 7. 2006 na LF MU

Téma: Změny v celkové antioxidační kapacitě séra u depresivní poruchy

Školitel: prof. MUDr. Jaromír Švestka, DrSc.

MUDr. Pavel Theiner, Ph.D. - obhájeno 3. 7. 2006 na LF MU

Téma: Kognitivní funkce jako endofenotypy hyperkinetické poruchy v dětství

Školitel: prof. MUDr. Ivana Drtílková, CSc.

Doc. MUDr. Tomáš Kašpárek, Ph.D. - obhájeno 22. 12. 2004 na LF MU

Téma: Souvislosti velikosti hippocampu u prvních epizod schizofrenie

Školitel: prof. MUDr. Eva Češková, CSc.

MUDr. Jiří Švarc, Ph.D. - obhájeno 22. 12. 2004 na LF MU

Téma: Citalopramový stimulační test - ukazatel serotoninové aktivity a potencionální marker deprese

Školitel: prof. MUDr. Eva Češková, CSc.

Doc. MUDr. Radovan Příklad, Ph.D. - obhájeno 14. 11. 2002 na LF MU

Téma: Perfúzní scintigrafie mozku a depresivní porucha: 99mTcHMPAO SPECT studie

Školitel: prof. MUDr. Eva Češková, CSc.

MUDr. Olga Kulísková, Ph.D. - obhájeno v roce 2000 na LF MU

Téma: Postoje studentů lékařské fakulty k suicidii

Školitel: prof. MUDr. Eva Češková, CSc.

2015: 50 let v Bohunicích

12 13

Věda a výzkum

Výzkumná témata

Zobrazovací metody v psychiatrii

Významem zobrazovacích metod v psychiatrii se začala věnovat prof. Češková, nejprve využití CT mozku u schizofrenie a SPECT mozku u depresivní poruchy, na což navázal doc. Příklad svou dizertační prací. S dostupností magnetické rezonance byl zahájen projekt hodnotící morfologii hippocampu u prvních epizod schizofrenie - nejprve planimetricky, posléze volumetricky v rámci dizertační práce dr. Kašpárka.

Od roku 2000 s dostupností funkční magnetické rezonance v Brně (Klinika zobrazovacích metod FNuSA) jsme součástí multioborového týmu (spolu s 1. neurologickou klinikou a neurochirurgickou klinikou FNuSA), který začíná zavádět metodiku fMRI do neurovědního výzkumu v Brně.

Nejprve jsme se soustředili na funkční vyšetření hipokampu v průběhu kódování paměti (dr. Prikryl, dr. Kašpárek), v současné době se zaměřujeme na nová vyšetřovací schémata zatěžující hipokampus (dr. Prikryl, dr. Kučerová), fronto-temporální oblasti (dr. Prikryl, dr. Kašpárek, dr. Kučerová, dr. Havlásková) či na analýzu klidového stavu mozku (resting state fMRI). Studium morfologie mozku u duševních poruch pokračuje zavedením metodiky Voxel-based morfometrie (dr. Kašpárek) a příbuzných metod, jako je Deformation-based morfometrie (dr. Kašpárek, ing. Schwarz), Source-based morfometrie (dr. Kašpárek, ing. Mareček).

Od roku 2008 začíná spolupráce s Radiodiagnostickou klinikou FN Brno na vypracování metodiky Diffusion tensor imaging a příbuzných technik zaměřených na integritu traktů bílé hmoty mozku (dr. Kašpárek, dr. Keřkovský, dr. Šprláková, dr. Prikryl) a na multimodální zobrazování pomocí kombinace fMRI, DTI a VBM. V současné době spolupracujeme s neurozobrazovací skupinou Institutu biostatistiky a analýz (skupina zaměřená na pokročilé matematické operace nad obrazovými daty), s laboratořemi univerzity v Utrechtu a na Harvardské univerzitě, rozvíjíme přístupy automatické diagnostiky založené na multimodálních obrazech a metodách strojového učení.

V širším kontextu je k zobrazovacím metodám řazena i kvantitativní elektroencefalografie. V naší EEG laboratoři pracujeme na aplikaci vyšetření qEEG, konektivity mozku či lokalizace zdrojů EEG signálu.

Biologické markery schizofrenie

Studium biologických markerů schizofrenie na našem pracovišti zahájila prof. Češková v rámci longitudinálního projektu predikce průběhu onemocnění po první epizodě schizofrenie. K těmto účelům využívala CT parametry (velikost komorového systému), qEEG (výkon v alfa pásmu ve frontálních svodech), neuroendokrinní parametry (dexamethasonový supresní test, prolaktině-

mie, hladiny testosteronu), neurologické měkké příznaky, současně s klinickým a neuropsychologickým hodnocením. Pomocí bazálních hodnot těchto parametrů bylo možné predikovat stav onemocnění jeden rok po první epizodě. Následně se zaměřujeme na studium neurobiologie schizofrenie, zejména s využitím zobrazovacích metod a neuropsychologických testů, v kontextu klinického obrazu a nových léčebných metod - viz dále. Ve spolupráci s Farmakologickým ústavem LF MU, Veterinární a farmaceutickou univerzitou a Ústavem přístrojové techniky zavádíme animální imunitní modely schizofrenie za účelem hodnocení efektu antipsychotik na morfologii a funkce mozku, ve spolupráci s Biologickým ústavem LF MU rozvíjíme celulární modely neuronální patologie s využitím technologie humánních indukovaných pluripotentních buněk.

Kognitivní funkce u duševních poruch

Ruku v ruce se studiem biologických markerů schizofrenie se dlouhodobě věnujeme studiu kognitivních funkcí (1996). Pomocí neuropsychologických testů, jednoduchých i velice komplexních a speciálních baterií testů, ve formě tužka-papír, či v současnosti již spíše v počítačové podobě, se snažíme zmapovat nejen profil případného postižení kognitivních funkcí (paměti, pozornosti, psychomotoriky, exekutivních funkcí, slovní plynulosti...), ale i dynamiku, tedy vývoj tohoto kognitivního postižení v čase (nejen během akutního onemocnění, ale i longitudinálně). Bohatě zkušenosti máme zejména se sledováním kognitivních funkcí u dvou nejzávažnějších neuropsychiatrických onemocnění, a to schizofrenie a deprese.

Kognitivní deficit nejen diagnostikujeme, ale v případě jeho existence se snažíme o nalezení nejrozumnějších způsobů k jeho nápravě. Jako jeden z možných způsobů nápravy kognitivního deficitu se v současnosti jeví počítačová neuropsychologická rehabilitace kognitivních funkcí. Program počítačové rehabilitace kognitivních funkcí je určen zejména pro pacienty se schizofrenií a zaměřuje se právě na zlepšení kognitivních dovedností, jako je zlepšení kvality paměti a pozornosti, zvýšení psychomotorického tempa a zlepšení úrovně řešení problémů. Výsledkem tohoto způsobu rehabilitace je nejen očekávané zlepšení kognitivních funkcí, ale i celkové zlepšení kvality

života konkrétního jedince.

Hyperkinetická porucha

Ve vědecko výzkumné oblasti se řadu let zabýváme problematikou etiopatogenézy a léčby hyperkinetické poruchy u dětí. Jednotlivá témata byla opakovaně řešena v rámci projektů s podporou IGA MZ ČR (odpovědný řešitel: prof. Drtílková):

1. Terapeutická problematika tikové a komorbidní hyperkinetické poruchy. Klinická a CEEG studie. 1997-2000
2. Klinické a molekulárně-genetické koreláty hyperkinetické poruchy 2001-2006
3. Rizikové faktory u perzistentní formy ADHD 2006-2009

Výstupy projektů získaly nezávisle na grantové agentuře prestižní ocenění Českou psychiatrickou společností (Vondráčkovu cenu v roce 2007 za dosavadní klinické a molekulárně genetické výsledky studie a Kuffnerovu cenu v roce 2008 za odbornou monografii „Hyperkinetická porucha/ADHD“ nakl. Galén 2007, na které s prof. Drtílkovou participovali jako spoluautoři členové řešitelského týmu projektu (P. Theiner, A. Fiřová, M. Žáčková, B. Balaštíková, O. Šerý).

Nové léčebné metody v psychiatrii - rTMS

Laboratoř repetitivní transkraniální magnetické stimulace (rTMS) poskytuje od roku 2001 vysoce specializovanou terapeutickou aplikaci moderní, neurostimulačních techniky mozku pacientům s vybranými duševními onemocněními jako jsou schizofrenie, poruchy nálady či obsedantně kompulzivní porucha. V působnosti Laboratoře rTMS jsou zejména pacienti s farmakorezistentní

či jinak obtížně léčitelnou formou výše uvedených onemocnění. Repetitivní

transkraniální magnetické stimulace představuje moderní, nezářezovou a velmi dobře pacienty snášenou léčebnou metodu, která za pomoci pulzního magnetického pole indukuje změny elektrické aktivity a metabolismu v příslušných oblastech centrálního nervového systému.

Kromě terapie se Laboratoř rTMS také zabývá neurovědním výzkumem funkčních mozkových korelátů spojených s neurostimulační léčbou, novými indikacemi a technickými parametry stimulace

včetně dlouhodobého efektu léčby.

Cytochrom P450 v psychiatrii

Ve spolupráci s Oddělením lékařské genetiky FN Brno a Farmakologickým ústavem LF MU je sledován vliv genetické dispozice a aktuální aktivity CYP2D6 (enzym metabolizující řadu běžně užívaných léků včetně psychofarmak) na účinnost a snášenlivost léčby. V případě neobvyklé odpovědi na léčbu (neúčinná, výrazné vedlejší účinky) je možno CYP2D6 vyšetřit i mimo výzkumný rámec.

Výzkumné projekty

Buněčné markery vedoucí ke specifické léčbě „na míru“ schizofrenním pacientům (15-31063A)

Řešitel na MU: doc. Yuh-Man Wadeley

Spoluřešitel ve FN Brno: doc. Tomáš Kašpárek

Fakulta/Pracoviště MU: Lékařská fakulta

Období řešení: 5/2015 - 12/2018

Investor/Program: Ministerstvo zdravotnictví ČR / Program na podporu zdravotnického aplikovaného výzkumu a vývoje na léta 2015 - 2022

Afektivní odpověď na vizuální umění: propojení uměnovědného a neurovědního pohledu (GA-15-08577S)

Řešitel na MU: doc. PhDr. Ladislav Kesner, Ph.D.

Fakulta/Pracoviště MU: Filozofická fakulta

Spoluřešitel na LF MU: doc. Tomáš Kašpárek

Období řešení: 1/2015 - 12/2017

Investor/Program: Grantová agentura ČR / Standardní projekty

Fenotypy impulzivity u neuropsychiatrických poruch a jejich klinický význam (15-30062A)

Řešitel na MU: doc. MUDr. Tomáš Kašpárek, Ph.D.

Fakulta/Pracoviště MU: Lékařská fakulta

Spoluřešitel ve FN Brno: MUDr. Pavel Theiner, Ph.D.

Spoluřešitel ve FN USA: MUDr. Marek Baláž, Ph.D.

Období řešení: 5/2015 - 12/2018

Investor/Program: Ministerstvo zdravotnictví ČR / Program na podporu zdravotnického aplikovaného výzkumu a vývoje na léta 2015 - 2022

Implementace behaviorálních paradigmat pro zobrazování a volbu neurostimulačních protokolů v psychiatrii. (MUNI/A/1240/2014)

Řešitel na MU: doc. MUDr. Tomáš Kašpárek, Ph.D.

Fakulta/Pracoviště MU: Lékařská fakulta

Období řešení: 1/2015 - 12/2015

Investor/Program: Masarykova univerzita / Podpora studentských projektů na MU (specifický výzkum, program rektora)

Mozeček, kognitivní dysfunkce a mechanismy kontroly pohybu a odhadu času u dystonie a schizofrenie (NT13437-4/2012)

Řešitel na MU: prof. MUDr. Martin Bareš, Ph.D.

Fakulta/Pracoviště MU: Středoevropský technologický institut

Spoluřešitel ve FN Brno: doc. MUDr. Tomáš Kašpárek, Ph.D.

2015: 50 let v Bohunicích

14 15

Období řešení: 4/2012 - 12/2015

Investor/Program: Ministerstvo zdravotnictví ČR / Resortní program výzkumu a vývoje - MZ III. na léta 2010 - 2015 (IGA)

Pokročilé metody rozpoznávání MR obrazů mozku pro podporu diagnostiky neuropsychiatrických poruch (NT 13359-4/2012)

Řešitel na MU: Ing. Daniel Schwarz, Ph.D.

Fakulta/Pracoviště MU: Institut biostatistiky a analýz

Spoluřešitel na LF MU: doc. MUDr. Tomáš Kašpárek, Ph.D.

Období řešení: 4/2012 - 12/2015

Investor/Program: Ministerstvo zdravotnictví ČR / Resortní program výzkumu a vývoje - MZ III. na léta 2010 - 2015 (IGA)

Predikace průběhu iniciálních fází schizofrenie pomocí morfologie mozku (NS9893)

Řešitel na MU: Ing. Daniel Schwarz, Ph.D.

Fakulta/Pracoviště MU: Lékařská fakulta

Spoluřešitel: doc. MUDr. Tomáš Kašpárek, Ph.D.

Období řešení: 5/2009 - 12/2011

Investor/Program: Ministerstvo zdravotnictví ČR / Resortní program výzkumu a vývoje - MZ II na léta 2008-2011

Vliv farmakogenetických a farmakokinetických faktorů na účinnost a bezpečnost terapie prvních epizod schizofrenie (NS9676)

Řešitel na MU: doc. PharmDr. Jan Juřica, Ph.D.

Fakulta/Pracoviště MU: Lékařská fakulta

Spoluřešitel ve FN Brno: doc. MUDr. Tomáš Kašpárek, Ph.D.

Období řešení: 1/2009 - 12/2011

Investor/Program: Ministerstvo zdravotnictví ČR / Resortní program výzkumu a vývoje - MZ II na léta 2008-2011

Anatomická a funkční konektivita motorických oblastí CNS u schizofrenie (NR 9855-4)

Řešitel: doc. MUDr. Tomáš Kašpárek, Ph.D.

Období řešení: 1/2009 - 12/2011

Investor/Program: Ministerstvo zdravotnictví ČR / Resortní program výzkumu a vývoje - MZ II na léta 2008-2011

Funkční mozkové koreláty související s léčbou negativních příznaků schizofrenie repetitivní transkraniální magnetickou stimulací (NR 9890-4)

Řešitel: doc. MUDr. Radovan Příklad, Ph.D.

Období řešení: 1/2009 - 12/2011

Investor/Program: Ministerstvo zdravotnictví ČR / Resortní program výzkumu a vývoje - MZ II na léta 2008-2011

Rizikové faktory u perzistentní formy hyperkinetické poruchy (ADHD). Longitudinální, klinická a molekulárně-genetická studie (NR9298)

Řešitel na MU: doc. RNDr. Omar Šerý, Ph.D.

Fakulta/Pracoviště MU: Přírodovědecká fakulta

Řešitel ve FN Brno: prof. MUDr. Ivanka Drtílková, CSc.

Období řešení: 1/2007 - 12/2009

Investor: Ministerstvo zdravotnictví ČR

Atypická antipsychotika druhé generace a hyperprolaktinémie (NR8466)

Řešitel: prof. MUDr. Jaromír Švestka, DrSc.

Příjemce: FN Brno

Období řešení: 2005-2007

Investor: Ministerstvo zdravotnictví ČR

Ověření a posouzení dynamiky profilu kognitivních funkcí u nemocných s depresivní a schizofrenní poruchou (NR7990)

Řešitel na MU: prof. MUDr. Eva Češková, CSc.

Fakulta/Pracoviště MU: Lékařská fakulta

Období řešení: 1/2004 - 12/2006

Investor/Program: Ministerstvo zdravotnictví ČR / Resortní program výzkumu a vývoje - MZ

Ovlivnění kognitivního deficitu u nemocných s depresivní poruchou pomocí repetitivní transkraniální magnetické stimulace (rTMS) v podmínkách jednoduše slepé, randomizované studie (NR8472)

Řešitel na MU: PhDr. Hana Přikrylová Kučerová, Ph.D.

Fakulta/Pracoviště MU: Lékařská fakulta

Období řešení: 1/2005 - 12/2007

Investor/Program: Ministerstvo zdravotnictví ČR / Resortní program výzkumu a vývoje - MZ

Ovlivnění negativních příznaků schizofrenie pomocí repetitivní transkraniální magnetické stimulace (rTMS) v podmínkách jednoduše slepé, randomizované studie (NR7986)

Řešitel na MU: prof. MUDr. Radovan Příkryl, Ph.D.

Fakulta/Pracoviště MU: Lékařská fakulta

Období řešení: 1/2004 - 12/2006

Investor/Program: Ministerstvo zdravotnictví ČR / Resortní program výzkumu a vývoje - MZ

Velikost hippocampu u prvních episod schizofrenie (NF7028)

Řešitel na MU: prof. MUDr. Eva Češková, CSc.

Fakulta/Pracoviště MU: Lékařská fakulta

Období řešení: 1/2002 - 12/2004

Investor/Program: Ministerstvo zdravotnictví ČR / Výzkum a vývoj v oblasti Neurologie a psychiatrie

Klinické a molekulárně-biologické koreláty hyperkinetické poruchy v dětském věku (NF6520)

Řešitel ve FN Brno: prof. MUDr. Ivanka Drtílková, CSc.

Období řešení: 1/2001 – 12/2005

Investor: Ministerstvo zdravotnictví / Výzkum a vývoj v oblasti Neurologie a psychiatrie (1998-2005)

Dynamika fenotypu CYP 2D6 u pacientů léčených paroxetinem ve vztahu ke klinickým korelátům (NF6159)

Řešitel na MU: prof. MUDr. Alexandra Žourková, CSc.

Fakulta/Pracoviště MU: Lékařská fakulta

Období řešení: 1/2000 - 1/2002

Investor/Program: Ministerstvo zdravotnictví ČR / Výzkum a vývoj v oblasti Neurologie a psychiatrie

Základy psychoterapie, komunikace a supervize vztahu lékař - nemocný (FRVS/0508/2001)

Řešitel na MU: MUDr. Olga Kulísková, Ph.D.

Fakulta/Pracoviště MU: Lékařská fakulta

Období řešení: 1/2001 - 1/2001

Investor/Program: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR / Fond rozvoje vysokých škol

Význam SPECT pro diagnostiku a léčbu depresivní poruchy (NF4861)

Řešitel na MU: prof. MUDr. Eva Češková, CSc.

Fakulta/Pracoviště MU: Lékařská fakulta

Období řešení: 1/1998 - 1/2000

Investor/Program: Ministerstvo zdravotnictví ČR / Výzkum a vývoj v oblasti Neurologie a psychiatrie

Efektivnost zvolených psychoterapeutických postupů (imaginativních metod) v závislosti na věku pacientů s poruchami příjmu potravy (OC B6.40)

Řešitel: MUDr. Olga Kulísková

Fakulta/Pracoviště MU: Lékařská fakulta

Období řešení: 1/1994 - 1/2000

Investor/Program: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR / COST

Stanovení markerů a jejich změn ve vztahu k léčebnému efektu, obrazu a dynamice onemocnění (IZ3030)

Řešitel: prof. MUDr. Eva Češková, CSc.

Fakulta/Pracoviště MU: Lékařská fakulta

Období řešení: 1/1995 - 1/1998

Investor/Program: Ministerstvo zdravotnictví ČR / Problematika jednotlivých medicinských oborů

Vztah oxymetrických zajištění k efektivnosti elektrokonvulsivní léčby (IZ3088)

Řešitel: doc. MUDr. Radek Ryšánek, CSc.

řešení: 1/1995 - 1/1997

Investor/Program: Ministerstvo zdravotnictví ČR / Problematika jednotlivých medicinských oborů

Alternativy antipsychotické léčby u schizofreniků s výskytem neuroleptických nežádoucích komplikací (IZ643/3)

Řešitel: prof. MUDr. Jaromír Švestka, DrSc.

Fakulta/Pracoviště MU: Lékařská fakulta

Období řešení: 1/1991 - 1/1993

Investor/Program: Ministerstvo zdravotnictví ČR / Problematika jednotlivých medicinských oborů

Interakce psychotropních a imunomodulačních faktorů (GA309/93/0165)

Řešitel na MU: prof. MUDr. Alexandra Šulcová, CSc.

Fakulta/Pracoviště MU: Lékařská fakulta

Období řešení: 1/1993 - 1/1995

Investor/Program: Grantová agentura ČR / Standardní projekty

Postavení antidepresiv III.generace v klinické praxi (IZ641/3)

Řešitel: prof. MUDr. Eva Češková, CSc.

Fakulta/Pracoviště MU: Lékařská fakulta

Období řešení: 1/1991 - 1/1993

Investor/Program: Ministerstvo zdravotnictví ČR / Problematika jednotlivých medicinských oborů.

2015: 50 let v Bohunicích

16 17

Publikační činnost

Nejvýznamnější monografie

Náhunek K. ANtidepressants. Their classification and efficacy in endogenous depression.

Opuscula psychiatrica. Acta fac. med. univ. Brun. 47, 1974.

Švestka J. Psychofarmaka v klinické praxi. Grada, 1995.

Höschl C., Libiger J., Švestka J. Psychiatrie. Praha: Tigris, 2004.

Nejvýznamnější originální práce

Ceskova, E; Svestka, J. Double-blind comparison of risperidone and haloperidol in schizophrenic and schizoaffective psychoses. PHARMACOPSYCHIATRY, 1993, Volume: 26(4): 121-124.

Nejcitovanější práce Psychiatrické kliniky (Web of Science – 92 citací)

Kasperek, T; Prikryl, R; Rehulova, J; Marecek, R; Mikl, M; Prikrylova, H; Vanicek, J; Ceskova, E. Brain functional connectivity of male patients in remission after the first episode of schizophrenia.

HUMAN BRAIN MAPPING, 2013, 34(3): 726-737.

Práce v časopise s nejvyšším impaktním faktorem (IF 6.924 v r. 2013), publikovaná v obecném neurovědním časopise.

Prikryl, R; Kasperek, T; Skotakova, S; Ustohal, L; Kucerova, H; Ceskova, E. Treatment of negative symptoms of schizophrenia using repetitive transcranial magnetic stimulation in a double-blind, randomized controlled study. *Schizophrenia Research*, 2007, 95(1-3): 151-157.

První originální klinická studie s rTMS v ČR, vlivná studie prokazující efekt stimulace na negativní příznaky schizofrenie, publikovaná v prestižním mezinárodním oborovém časopise.

Hüttlova J, Kikinis Z, Kerkovsky M, Bouix S, Vu MA, Makris N, Shenton M, Kasperek T. Abnormalities in myelination of the superior cerebellar peduncle in patients with schizophrenia and deficits in movement sequencing. *Cerebellum*, 2014;13(4): 415-24.

První DTI-traktografická studie v ČR, spolupráce s Harvardskou univerzitou.

Kasperek, T; Prikryl, R; Mikl, M; Schwarz, D; Ceskova, E; Krupa, P. Prefrontal but not temporal grey matter changes in males with first-episode schizophrenia. *Prog Neuropsychopharmacol Biol Psychiatry*, 2007, 31(1): 151-157.

První voxel-based morfometrická studie v ČR, první práce neurovizuální skupiny PK.

Kasperek T, Thomaz CE, Sato JR, Schwarz D, Janousova E, Marecek R, Prikryl R, Vanicek J, Fujita A, Ceskova E. Maximum-uncertainty linear discrimination analysis of first-episode schizophrenia subjects. *Psychiatry Res*. 2011 Mar 31;191(3):174-81.

Jedna z prvních prací zabývajících se automatickou diagnostikou na základě obrazů mozku u pacientů se schizofrenií.

Ceskova E, Drybcak P, Lorenc M. Biological markers and possibilities for predicting therapeutic results in schizophrenia: a methodological contribution. *Prog Neuropsychopharmacol Biol Psychiatry*, 2002, 26(4): 683-91.

První práce zaměřená na biologické markery schizofrenie na PK.

Drtilkova I, Sery O, Theiner P, Uhrova A, Zackova M, Balastikova B, Znojil V. Clinical and molecular-genetic markers of ADHD in children. *Neuro Endocrinol Lett*. 2008, 29(3): 320-7.

Výsledky systematického výzkumu molekulární genetiky Hyperkinetický poruchy.

Misurec J, Náhunek K, Svestka J. EEG changes during treatment with octoclothePIN. Act Nerv Super (Praha). 1968 Oct 3;10(3):342-3.

První farmako-EEG práce na PK.

Pro kompletní výpis publikací Psychiatrické kliniky navštivte webovou stránku <http://www.muni.cz/med/110222/publications>

Scientometrie profesorů Psychiatrické kliniky FN Brno
a LF MU

prof. MUDr. Karel Náhunek, DrSc.

201 prací ve WoS, 438 citací (bez autocitací), h-index: 11

nejcitovanější prvoautorská práce: Náhunek, K. To quality and quantity of therapeutic efficiency of neuroleptics, tricyclic thymoleptics and convulsive methods in endogenous depression.

International pharmacopsychiatry, 1969, 2 (3-4): 140-&.

prof. MUDr. Jaromír Švestka, DrSc.

196 prací ve WoS, 514 citací (bez autocitací), h-index: 11

nejcitovanější prvoautorská práce: Svestka J; Rodova, A; Náhunek, K. Comparison of short-term therapeutic effect of oxyprothepin and perphenazine in schizophrenic patients – controlled study. ACTIVITAS NERVOSA SUPERIOR, 1973, Volume: 15(2): 103-104. (15 citací)

prof. MUDr. Eva Češková, CSc.

192 prací ve WoS, 580 citací (bez autocitací), h-index: 12

nejcitovanější prvoautorská práce: Ceskova, E; Svestka, J. Double-blind comparison of risperidone and haloperidol in schizophrenic and schizoaffective psychoses. PHARMACOPSYCHIATRY,

1993, Volume: 26(4): 121-124. (92 citací)

doc. MUDr. Tomáš Kašpárek, Ph.D.

102 prací ve WoS, 290 citací (bez autocitací), h-index: 11

nejcitovanější prvoautorská práce: Kaspárek, T; Prikryl, R; Mikl, M; Schwarz, D; Ceskova, E; Krupa,

P. Prefrontal but not temporal grey matter changes in males with first-episode schizophrenia.

Prog Neuropsychopharmacol Biol Psychiatry, 2007, 31(1): 151-157. (32 citací)

(Web of Science, k 10/2015)

2015: 50 let v Bohunicích

18 19

Medailonky

Prof. MUDr. Milan Bouchal, CSc. (1925-2004)

Prof. MUDr. Milan Bouchal, CSc. se narodil 29. ledna 1925 v Bratislavě, rodina se pro nesouhlas s klerofašismem přestěhovala do Prahy a posléze do Brna. Po studiích na střední škole pracoval jako pomocný ošetřovatel v Psychiatrické léčebně v Brně-Černovicích. Po válce zahájil studia na lékařské fakultě, promoval v roce 1950. Po promoci nastoupil na brněnskou psychiatrickou kliniku, které již zůstal věrný. V roce 1960 obhájil kandidátskou práci (Gnostické reakce u schizofreniků), o rok později byl pak jmenován docentem. V roce 1968 byl pro nesouhlas se sovětskou okupací jeho kariérní růst zastaven. Profesorem se stal až v roce 1990.

Jeho mnohaletá spolupráce s profesorem PhDr. Robertem Konečným vyústila mimo jiné v publikaci učebnice Psychologie v lékařství, která v letech 1966, 1971 a 1979 vyšla ve třech doplněných vydáních a v roce 1974 také v ruském překladu. Byla základní příručkou pro výuku mediků v tomto předmětu, kterou v Brně zajišťovalo jím zřízené Oddělení lékařské psychologie při Psychiatrické klinice. V roce 1965 založil telefonickou Linku naděje.

Mimo jeho péči o kolegiální vztahy byla klinika hrdá na jeho odbornou práci, jak shrnul prof.

PhDr. Stanislav Kratochvíl: „Milan Bouchal patří mezi zakladatele moravské ekletticko-integrativní psychoterapeutické školy, jejíž koncepci rozvíjel pod názvem syntetický a diferencovaný přístup. Vnesl do psychoterapeutické praxe autogenní trénink, a to nejprve nižší stupeň, jehož položky modifikoval pro využití ve skupině, a později i vyšší stupeň, jehož fantazijní prožitky využíval jako projektivní materiál pro skupinovou práci. Skupinová psychoterapie byla další oblastí, kterou tvořivě rozvíjel. V roce 1966 založil na brněnské Psychiatrické klinice terapeutickou

komunitu pro neurózy, která nesla některé znaky tehdy populární Knoblochovy Lobče, a vypracoval pro ni teoretický rámec se zavedením výstižných pojmů. Označil ji jako „heteronomní“, protože na oddělení kliniky nebylo možno na rozdíl od „autonomní“ komunity v Lobči skupinově pracovat se všemi pacienty oddělení, ale jen s jejich vybranou motivovanou částí. Skupinovou práci pak obohacoval různými původními technikami, např. tématickou orientací (doplňující orientaci biografickou a interakční), pro niž vytvořil seznam nabízených témat k diskuzi, „sezením při svíčce“ nebo skupinovou diskuzí při chůzi během vycházky či výletu, kterou označil jako peripatetickou psychoterapii. Frustraci členů skupiny déle trvajícím mlčením terapeuta, které bylo populární v některých analyticky vedených skupinách, neměl rád. Byl připraven převzít počáteční zodpovědnost za skupinové dění a teprve postupně učit skupinu samostatnosti.“ Milan měl také intenzivní zájem psychoterapeutické metody nejen využívat, ale také vědecky zkoumat jejich účinnost. Toto přání si splnil ve spolupráci s pražským Psychiatrickým centrem (zejména P. Baudišem a C. Škodou) v dobře naplánovaném výzkumném projektu na srovnávání tří léčebných skupinových programů pro neurotiky a na zkoumání významu délky jejich hospitalizace. Jeho dlouholetá vědecká a pedagogická práce obsáhla více než 211 publikací především z oblasti psychoterapie. Profesor Bouchal zemřel 10. července 2004.

prof. MUDr. Radovan Přikryl, Ph.D. (1974-2015)

Pan profesor Radovan Přikryl se narodil 6. dubna 1974. Jeho maminka je lékařka, otec inženýr, jeho mladší bratr je také inženýr. V Brně navštěvoval základní školu, gymnázium a zde také úspěšně absolvoval Lékařskou fakultu Masarykovy univerzity. Pro psychiatrii se rozhodl ještě v období svého vysokoškolského studia. V roce 1998 nastoupil na Psychiatrickou kliniku v Brně jako sekundární lékař, postupně velmi úspěšně složil obě atestace z psychiatrie a současně zahájil svoji akademickou kariéru. Postgraduální studium v oboru psychiatrie ukončil v roce 2002 obhajobou disertační práce, která se zabývala funkčním zobrazováním mozku, v roce 2008 obhájil habilitační práci na téma nové perspektivní léčby pomocí transkraniální magnetické

stimulace a v roce 2014 mu byl udělen titul profesor psychiatrie. Díky svým vynikajícím znalostem a velkému osobnímu nasazení přesvědčil skvělou profesorskou přednáškou na půdě své alma mater zástupce akademické obce o tom, že psychiatrie je obor budoucnosti a má své nezastupitelné místo v rámci neurověd. Postupně si získával i renomé v zahraničí.

Byl hybatelem mnoha inovací ve výzkumu i v klinické praxi na naší klinice. Byl při startu neurozobrazování,

nejprve při využívání SPECT u depresivní poruchy, posléze byl u zavádění funkč-

ní magnetické rezonance v Brně. Byl motorem zavedení transkraniální magnetické stimulace

v psychiatrii a jeho první práce z roku 2007 přispěla k obecnému přijetí účinnosti této metody

v léčbě negativních příznaků schizofrenie. Doposud je to nejcitovanější originální práce z na-

šeho pracoviště, která byla zahrnuta v mnoha mezinárodních přehledných sděleních i meta-

-analýzách. Zajímal se o další neurostimulační metody, byl jedním z prvních v ČR, který využil

stimulaci nervus vagus pro léčbu refrakterní depresivní poruchy, systematicky se připravoval

na využití hluboké mozkové stimulace. Jeho hlavním tématem – jak výzkumu, tak klinické prá-

ce – byla schizofrenie. Pacientům se schizofrenií se věnoval nejprve jako vedoucí lékař akutního

mužského oddělení, posléze pro ně budoval specializovanou ambulanci; spolupracoval

s komunitními službami tak, aby byla zajištěna komplexní péče o jeho pacienty.

Podílel se na přípravě organizačních změn kliniky i pregraduální výuky oboru psychiatrie.

Působil jako předseda oborové rady postgraduálního studia Psychiatrie, kde se kontinuálně

zabýval zkvalitněním jeho obsahu. Sám byl úspěšným školitelem několika postgraduálních

studentů, kteří teď startují své samostatné akademické kariéry. Přednášel na pregraduální

i postgraduální úrovni a kdo ho kdy slyšel, ví, že jeho přednášky měly vysokou úroveň jak odbornou,

tak formální.

Do podvědomí psychiatrické obce se dostal již na počátku své profesní kariéry pro svou hou-

ževnatost, pracovitost a v neposlední řadě i organizační schopnosti. Byl předsedou organizač-

ního výboru česko-slovenských psychiatrických sjezdů a podílel se na organizaci řady dalších.

Více let zastával místo vědeckého sekretáře Psychiatrické společnosti ČLS JEP, a Společnosti pro biologickou psychiatrii, stal členem redakčních řad našich odborných časopisů, byl členem vědecké rady Vondráčkova nadačního fondu.

Předčasně zesnul dne 20. února 2015, poté, co velmi statečně po mnoho měsíců, bojoval se závažnou chorobou.

Slovo závěrem

Přes dlouhou historii jsme v roce 2015 mladá klinika – po mnoha odchodech zkušených kolegů dnes postrádáme střední generaci, která by přispěla k udržení expertízy a výchově mladých kolegů. Přesto, nebo možná právě proto, na klinice nechybí entuziasmus posunovat obor dál, hledat nové cesty, zavádět nové způsoby péče. Díky práci našich předchůdců můžeme těžit z mezinárodní úrovně výzkumných programů a nemáme potíže své výsledky publikovat v mezinárodních časopisech. Zároveň zde působí mnoho kolegů, kteří v běžné klinické práci s duševně nemocnými vytvářejí bezpečné, vlídné a vstřícné prostředí a poskytují klinickou péči na velmi vysoké úrovni, za což jim patří dík. Bez nich by nebyla možná jakákoliv další činnost kliniky – ani výchova studentů ani vědecká práce. Doufejme, že prostředí bohunického pavilonu udržíme, podaří se nám jej zrekonstruovat tak, aby odpovídal současným představám a požadavkům akutní lůžkové péče a i díky tomu bude klinika místem, kde se budou dobře cítit pacienti a které bude stále přitahovat výrazné osobnosti, které přispějí k rozvoji našeho oboru.

Zdroje

Švestka, Bouchal, Češková: 70 a 75 let. PK LF MU Brno, 1994.

Ročenky Psychiatrické kliniky FN Brno a LF MU z let 1997-2010

Webové stránky Masarykovy Univerzity: www.muni.cz

Webové stránky Fakultní nemocnice Brno: www.fnbrno.cz

Informační systém Rady vlády pro vědu, výzkum a inovace: www.isvav.cz

Nemocniční listy Fakultní nemocnice Brno, XV (2), 2014.

Nemocniční listy Fakultní nemocnice Brno, Bulletin k 70. výročí, 2005.

Kratochvíl S.: Vzpomínka na prof. Milana Bouchala. Čes. a slov. Psychiatr 2014;110(1): 44 -45

2015

50 let v Bohunicích

Výročí budovy Psychiatrické kliniky FN Brno a LF MU